

زمان

ھەقبەر كرنە كا گوڤەرناسى دناقبەرا گوڤەرىن بەھدىنى ۹ كورمانجى

دەستپىك

كورمانجىا دەڤەرا بەھدىنان ژ ھنەك ئاليان قە ژ كورمانجىا دەڤەرىن دى يىن كوردستانى
جودابە. سەدەمىن قى جوداھىبى دكارن دىرۆكى، جۇگرافى، ئابۇرى، جفاكى يان سىياسى بن؛ لى
نەو كەڤەڤىن ھەبى ژ بۇ كورمانجى نڤىس و كورمانجى ئاخىڭان دباردەبىن بالكىش و
پرسگرنكىن جدى نە.

ھەرچەند خەلك ب گشتى ناقى (زارى بەھدىنان)، (دەڤوكا بەھدىنان) يان (بەھدىنى)
(بادىنى) ل وى كورمانجىا كۆل ھەرىما رۆژئاقا يا كوردستانا عىراقى تىت ب كار ئانىن دكن،
مروڤنكارە سنۆرىن ئاشكرا و ناسكرى يىن كۆ كورمانجىا وى ھەرىمى ب تەمامى ژ كورمانجىا

دەقەرین دی قەتەتینە دیار بکە. کورمانجی ئاخیقین (بەهدینیین)، کۆنیزکی سنۆرین سوریی و ترکیهیی دژین ب زمانەکی کۆپیتەر نیزیکی کورمانجیا کوردین رۆژئاقا و باکوریه دپەیشن. بۆ نمونە، پەیقین ((خۆش)) و ((خۆ)) یین کول باژاری دھۆکی تین بەیستان، ل وان دەقەر ان دین ((خوێش)) و ((خوێ)). هەر وەها، هەقۆکین وەک ((ئەز دکەم))، ((ئەز دپەم)) و ((ئەز دەم)) یین دەقەرین دھۆک، ئامیدی و ئاکرەیی ل شەنگال و زاخۆیی دین ((ئەز دکەم))، ((ئەز دپەم)) و ((ئەز دەم)).

خالا کۆ دکاره کورمانجیا عیراقی-یا نقیسکی ب یە کجاری ژ یا جەین دی، ژ بلی ئیرانی، جەیی بکە ب تەنی ئالفابە یە. ژ بەر قی یەکی، (بەهدینی) یا کۆد قی نقیس دە تیت شۆقە کرن ئەو کورمانجییه یا کۆد چاپە مەنی و دەزگە هین راگە هاندنی یین کوردستانا عیراقی دە تیتە ب کار ئانین و (کورمانجو) ژئ ئەو کورمانجییه یا کۆد چاپە مەنی و دەزگە هین راگە هاندنی یین ل دەر قەیی کوردستانێ دە تیت خەبتانن. مەبەست ژ جودا کرنا بەهدینی ژ کورمانجی د قی شۆقە کرنی دە نە ئیدیا کرنا خوێسەریا وانە. بەهدینی، ب هەموو تاییه تەندین خوێ قە، دەقۆکەک، یان ژئ گەر تو بخوازی مزارەکی کورمانجییه. ئارمانج قی هەمبەر کرنی بەرچاقرنا چەند دیاردە یین ریزمانییه بۆنا کۆ هیا هەموو کورمانجان ژئ هەبە. د قی نقیساری دە، کورمانجی و بەهدینی د وارین ئالفابە، دەنگساری، پەیشسازی و هەقۆکساری دە تین هەمبەر کرن.

ئالفابە

پرانیا کوردان و کوردناسان دزانن کۆزمانی کوردی ب دوو ئالفابە یان تیت نقیسین. هەردوو ئالفابە ژئ کوردی نە چونکی ژ بۆ نقیساندنا کوردی هاتنە ساز کرن. یەک ژ وان ئالفابە یا کوردی یا لاتینی (ئاکل) و یا دی ژئ ئالفابە یا کوردی یا عەرەبی (ئاکە) یە. ئاکە ل عیراقی و ئیرانی تیت ب کار ئانین. کورمانجین کونە ژ عیراقی و ئیرانی نە ب ئاکل د نقیسن. قیجا، کورمانجی ب ئاکل و بەهدینی ب ئاکە تیت نقیسین. ئەق هەردوو ئالفابە د خشتی ل ژۆر دە هاتنە هەمبەر کرن.

ٲاڪه (به هديني)				ٲاڪل		
خوه سه ر	ده سٲيٲيڪي	ٲاڦه ندي	داوي	گر	هوور	
ا			ا	A	a	1
ب	ب	ب	ب	B	b	2
ج	ج	ج	ج	C	c	3
چ	چ	چ	چ	Ç	ç	4
د			د	D	d	5
ه			ه	E	e	6
ي		ي	ي	Ê	ê	7
ف	ف	ف	ف	F	f	8
گ	گ	گ	گ	G	g	9
ه	ه	ه	ه	H	h	10
				I	i	11
ي	ي	ي	ي	Î	î	12
ژ			ژ	J	j	13
ك	ك	ك	ك	K	k	14
ل	ل	ل	ل	L	l	15
م	م	م	م	M	m	16
ن	ن	ن	ن	N	n	17

و			و	O	o	18
پ	پ	پ	پ	P	p	19
ق	ق	ق	ق	Q	q	20
ر			ر	R	r	21
س	س	س	س	S	s	22
ش	ش	ش	ش	Ş	ş	23
ت	ت	ت	ت	T	t	24
و			و	U	u	25
وو			وو	Û	û	26
ف	ف	ف	ف	V	v	27
و			و	W	w	28
خ	خ	خ	خ	X	x	29
ی		ی	ی	Y	y	30
ز			ز	Z	z	31
	ء					32
ح	ح	ح	ح			33
پ			پ			34
ع	ع	ع	ع			35
غ	غ	غ	غ			36
ل	ل	ل	ل			37

ژ فی خشته ی چەند خالین گزنگ کفش دبن:

۱. هه ژامرا تیبیین ئاکه بیی ۳۴ و یا ئاکل بیی ۳۱ ن.
۲. ئالفابەیا عەرەبی ژ ۲۸ تیبیان پییک تیت. کوردین عیراقی ههفت تیب پیین کو ب کبیری کوردیی ناھین ژ وی ئالفابەیی هاقتننه، ۱۳ تیبیین نوو (۴، ۶، ۷، ۹، ۱۳، ۱۸، ۱۹، ۲۶، ۲۷، ۳۰، ۳۲، ۳۴ و ۳۷ د جەدوہلی دە) لی زیدە کرنه.
۳. هه گەر ئەم ئالفابەیا ئینگلیزی، کو ۲۶ تیبە، وەک نمونەیا ئالفابەیا لاتینی یا ستاندارد قەبوول بکن، هینگی خویا دبه کو میر جەلادەت بەدرخانێ پینج تیب (۴، ۷، ۱۲، ۲۳ و ۲۶ د جەدوہلی دە) زیدە ژ بۆ خاتری کورمانجیی ئافراندنە و ل وی ئالفابەیی زیدە کرنه.
۴. بیست و پینج تیبیان ژ ئاکل ی هه مبه رین خوه د ئاکه بیی دە هه نه. تیبیا ((ا)) بیی د ئاکه ی دە نینه. شه ش تیب (۳۲-۳۷) د ئاکه بیی دە هه نه کو هه قتا پین وان د ئاکل ی دە تونه نه. ئاکه فەرقیبی ناخە ناخەرا ((ی)) و ((ی)) بیان ((و)) و ((W)) بیان.
۵. ئاکه هەر ژ دەستپیکێ ژ بۆ بەرسقدا نا داخواز و پیوستیبین سۆرانیی هاتیه چی کرن. بۆ نمونە، تیبیا ۳۷ ی ((ل)) ژ بۆ نفیساندا کورمانجیی نه پیوسته. ههروهها، تیبیا ۱۰ ی ((د)) ل نک سۆرانی نفیسان ب تەنی ل دەستپیک و هندوری په یقان، لی نه ل داویان وان، ب کار تیت چونکی، وەک ئەو دبیرن، بیژە بیین کو ب ((ه)) بیی خەلاس دبن د زاری وان دە نینن. جدهایا ناخەرا کونسۆنانتین هه وادار و نه هه وادار (وەک /چ/ ا (چیلەک)) ی و /چ/ ا (چار)) ی یا کو د کورمانجیی دە هه یه د تیبیین ئاکه بیی دە نه هاتیه نیشان کرن ژ بهر کو ئەو جدهای د سۆرانیی دە نینه.
۶. ئاکل ژ دەستپیکێ ژ بۆ نفیساندا کورمانجیی هاتیه ئافراندن. لی، ئەو ئالفابە هه موو دەنگین کو د کورمانجیی دە تین بهیستن نامینه. دەنگین هه وادار و نه هه وادار (پین کو به حسا وان د نقتەیا ۵ ی دە هاتیه کرن) و /ر/ ا سقک و یا شدیایی ژیک نه هاتنه جدا کرن. ههروهها، تیب ژ بۆ دەنگین کو ژ زمانین سامی (وەک عەرەبی، ئارامی، سریان) که تنه کورمانجیی نه هاتنه ئافراندن.
۷. پرانیا تیبیین ئاکه بیی خوه دی چار فۆرمن. هلبژارتنا شکلی تیبیی ژ ی ل گۆر جهی وی د په یقی دە تیت گوهورتن. هه نک تیب ب پین ل پیش خوه و پین پاش خوه فه تین گری دان. هه نک ژ ی ب تەنی ب پین بهری خوه فه دنووسن. چاوانیا بهه ره گریدان و نه نووساندا تیبیان، ژ بلی دوایان (۶ و ۳۲ د جەدوہلی دە)، ل سه ر بنگه هی بکار تانینا تیبیین عەرەبی هاتیه ئافا کرن. بۆ نمونە، دق ی ((ه)) د هه فوکا (ئه و فیله) ده ب په یقا ((فیل)) فه بیته نفیسین چونکی ئەو تیب، ل گۆر تیبسازیا عەرەبی، ب تیبیا پیش خوه فه دمیینه هه گەر ئەو تیب ژ وان به پین کو ب تیبیا پاش خوه فه تینه گری دان. بنه مایین تیبیریز کرنا عەرەبی ژ وی یا کو د نمونەیا مه ده یه گه له ک ئالوزترن. ئەو ته رزی ئالوزی د تیبسازیا لاتینی ده نینن. تیبیین ئاکل بیی، وەک د خشته ی ده دیارن، خوه دی دوو ئاوا

نه. ئەو يان ھوور يان گرن. ھەموو تىپ دكارن بىن با ھەقدوو، لى ھىچ ژ وان ب يا نه ل پيش خو نه ژى ل پاش خو ھە نازەلقە.

۸. ريزكرنا تىپين ئاكل يى، ژ (ا) بى ھەتا (ز) بى، ل گور ريزكرنا وان يا لاتىنى (رۆمانى) يە و يا ئاكە - بى شۆيا ئالفابە يا ھەربى دگرە.

۹. نقيساندا پەيشان ب ئاكە بى ل نك بەھدينان تەقلەھە. بۆنمونه، پەيشا ((مو)) دكارە ب چار فۆرمان، ((مو))، ((موى))، ((مو)) و ((مى))، بىتە دىتن. ئەق تەقلەھە ژى ژ بەر نەبوونا ستانداردى رنقيس و قەكىتى پەيدا بوو.

۱۰. چونكى تىپين ھوور و گرد ئاكە - بى دە نين، ناقين كەسان و جھان ژ پەيشان دى ناھين جدا كرن. ئەق گەلەك چاران دبه سەدەمى تەقلەھە.

كورمانجىن كونه ژ عىراق و ئىرانى نە ب سىستەما ئاكە - بى نانقيسن و كيم ژ وان دكارن تەكستين ب وى ئالفابە بى نقيساندى بخوين. كورمانجىن بەھدينان ژ تىپين لاتىنى ھەز دكن و ھەول ددن خو ھىنى نقيساندا ب ئاكل بى بكن. ژ بەر كوئە و فيرى بنەمايىن تىپريزيا ئالفابە يا ھەربى بوونە، شاشيىن و ھەك نقيسنا ناقين كەسان و جھان ب تىپين ھوور و ھتد. د تەكستين وان بىن ب ئاكل بى نقيساندى دە پەيدا دبن.

دەنگسى

پەيشا ((بووک)) دكارە د تەكستين بەھدينان دە ھەك ((بووک))، ((بويك)) يان ((بيك)) خوبا بىه. ئاوايىن ھەنى بىن جدا ھەرق و جداھيىن بليقكرنى بىن كول دەقەرئىن جدا ھەنە نيشان ددن. بۆنمونه، ((بووک)) ل شنگالى، ((بيك)) ل ئامىدى و ئاكرەبى و ((بويك)) ل دەقەرئىن بەروارى و دھۆكى تىن بەيستەن. شنگالى قى پەيشى ھەك كورمانجان ب ليىف دكن. ھەردوو ئاوايىن دى، ((بويك)) و ((بيك)) بەھدينى نە

دەنگى [ى] بى كو ھەك ((وى)) د پەيشا ((بويك)) و گەلەك پەيشان دى دە تىت نقيسەن ل بەھدينان، و ھەروھال بۆتان و ھەكارى ژى، بەلاقە. لىكەرا ((بوون)) ئى ھەك ((بوين)) ل

بۇتان، و ھەروەھال دەقەرا بارزان تیت ب لیف کرن. ل دەقەرا زاخوی، ((بون)) دبه ((بین))، لی ئەول دەوک، نامیدی و ئاکرەیی ھەر ((بون))ە. مرؤڈ دکارە ب ساناهی بیژە کۆ دیاردە یا بلیشکرنا دەنگی [وو] وەک [ی]، ئانکو ((وی))، یان [ی] ھەرنیمیە ژ بەر کۆ پرانیا کورمانجان - و سۆران ژ ی ل گەل وان - وی دەنگی ناگوھۆرن.

دیفتونگین (جۆتقۆکالین) [uî]، [ue] و [ua] یین پاش دەنگی [x] یین کو جەلادەت بەدرخانە وەک ((wî))، ((we)) و ((wa)) نفیساندنە ل ھن دەقەرین بەھدینان مۆنۆفتۆنگن. [ui] د پەیقین وەک ((خوین-xwîn)) و ((خویشکە-xwîşk)) دە ل نامیدی و ئاکرەیی دبه [ی-î]، ئانکو ((خین-xîn)) و ((خیشکە-xîşk)). ل گەلەک دەقەرین بەھدینان، [ua] دبه [a]. بۆ نمونە، ((خواستن-xwastin))، ((خوارن-xwarin)) و ((خواندن-xwandin)) دین ((خاستن-xastin))، ((خارن-xarin)) و ((خاندن-xandin)). دیفتونگا [ua] یا د پەیقین ((خوہ-xwe))، ((خوہش-xweş)) و ((بخوہ!-bixwe!)) دە ل دەوک و نامیدی و ھەرنیما ل رۆژھالاتی وان وەک [o]، ئانکو ((خۆ-xo))، ((خۆش-xoš)) و ((بخۆ!-bixo!))، تیت ب لیف کرن.

ئەق [ۆ] یا کۆد ((خۆ)) و ((خۆش))ی دە ھەبە وەک [وو] تیت ب لیف کرن. [ۆ] یا د پەیقین ((گۆت))، ((رۆژ))، ((مۆز))، ((کۆرە))، ((شۆل)) و ھتد. ژ ی [وو]یە. ل ئالیەکی دی، [ا] یا

دهوكيان ژوی یا کوژ دهقی کورمانجین دی دهر دکه شه (ستورتر)ه و [ک] یا خه لکی ئامیدی ب ئالیکاریا پاشیا ئە زامنی (زمانی) نه ب پشتا وی تیبت ب لیف کرن. ههنگ جداهیین دی د ناخبهرا بههدینی و کورمانجیی ده ههنگه کو ب ئاواپهکی نهسیسته ماتیک تین دیتن. بۆ نمونه، گوهورتنا دهنگی فوکال یان کونسونانت یان ژی لهه فگوهورتنا جهی دهنگان د په یقی ده بوونه سهدهم کو جداهی پهیدا بن. بنیره! گوهورتنا فوکالی: بههدینی ((لهش))، کورمانجی ((لاش))؛ بههدینی ((تیش))، کورمانجی ((تاشت(ی)))

گوهورتنا کونسونانتی: بههدینی ((باب))، کورمانجی ((باقا))؛ بههدینی ((برسی))، کورمانجی ((برچی))

جهگوهورتنا دهنگان: بههدینی ((بهفر))، کورمانجی ((بهرف))؛ بههدینی ((گونبه))، کورمانجی ((گوهه)).

سهدهما ههنگ جداهیین دهنگسازي د په یقیین دهینگری ده فهدگه ره بلیفکرنا وان په یشان د زمانی دهیندهر ده. ب پرانی، بههدینی په یقیین رۆژ ئافایی ل گۆر زارکرنا ئینگلیزی ب لیف دکن و کورمانجین ترکیه و سووریهیی ئاواپی فرهنسی ب کار تینن. بۆ نمونه، بههدینی دبیرن ((دجیتال)) و ((سهته لایت))، لی کورمانج دبیرن ((دژیتال)) و ((ساته لیت)).

ناقدیر

د کوردیی ده، دوو کاته گۆریین ریزمانی ههنگه کو ههردهم ب ناقدیران فه گریدایی نه. ئهو ژی ههژمار - (میژهر) ل گۆر جه لادته به درخانی - و زایه نندن. ناقدیر یان یه کهه ژمار یان پرهه ژماره. ئهو نیریان مییه. ههژمارا ناقدیری و زایه ندا وی ب ئالیکاریا ههنگ نیشانان - یان پاشگران - خویا دبن. ئهو پاشگر ب سهر وان ناقدیران فه یین کۆد حالی ته وانگی یان ئیزافهیی ده نه تین زیده کرن یان ژی ب سهر لیکه ران فه تین بهردان. ته ماشه یی فی نمونه یی بکه:

پۆلیسی کال نکاره دزان بگه.

ناقدیرا ((پۆلیس)) د حالی ئیزافه یی دهیه و پرتکا ((ی)) ب سهر فه هاتیه زیده کرن. ئهو پرتک دیار دکه کو ((پۆلیس)) یه کهه ژماره و نیزه. ناقدیرا ((دز)) ته وان دییه و ب پرتکا پرهه ژماریی ((ان)) دقه ده. پرتکا ((ه)) یا کو ب سهر کۆکا لیکه را ((کارین)) و کۆکا لیکه را ((گرتن))، ئی فه هاتیه بهردان تایه ته ندیی ناقدیرا ((پۆلیس)) ده ستنیشان دکه و دیار دکه کو ((پۆلیس)) یه کهه ژماره و که سی سییییه ئانکو، نه ((هز))، نه ((تو)) لی ((هه))، پاشگرین کۆ دچن سهر لیکه ران دی د مژارا لیکه ران ده یین به حس کرن.

د هڼک هاله تان ده، پاشگرين کول سهر ناقديران زيده دبن د کورمانجی و بههدينیي ده نه وهک ههفن. د بههدينیي ده، ناقدیرين نير يين به کهه ژمار د حالی ته وانگی ده هه موو جارنا ب پاشگرا ((ی)) یی تین ته واندن. د کورمانجیي ده، نهو ناقدیر جارنا ب ((ی)) و جارنا ب فوکالگوهرتنی تین ته واندن یان ژی ب په کجاری ناهین ته واندن. بنیره:

کورمانجی	بههدينی
نهو شقان / شقین / شقانی دبینه.	نهو شقانی دبینیت.
شقان / شقین / شقانی نهو دیت.	شقانی نهو دیت.
نهو ژ شقان / شقین / شقانی (ب) دوور کمت.	نهو ژ شقانی دوور کمت.
نانی شقان / شقین / شقانی	نانی شقانی
فی شقانی	فی شقانی

نهو نمونه یا داویي دیار دکه کو د فرازین ناماژهی ده کورمانجی وهک بههدينیي سهره ده ریي ل گهل ته وانگا ناقدیرا نیر دکه و وی ب ((ی)) یی دته وینه. کورمانجی و بههدينی ل سهر ته واندنا ناقدیرين نير يين به کهه ژمار و نه بنا فکری، ته واندنا ناقدیرين می و به کهه ژمار و ته واندنا ناقدیرين پرهه ژمار ل هه ف دکن و وان ب ((ی))، ((ی)) و ((ا ن)) یی دته وینن. نمونه:

کورمانجی	بههدينی
نهو شقانه کی دبینه.	نهو شقانه کی دبینت.
که چکی نهو دیت.	کچکی نهو دیت.
که چکه کی نهو دیت.	کچکه کی نهو دیت.
شقانان بیی دیتن.	شقانان بیی دیتن.

لی د حالی ئیزافه یی ده، جدا هیین ناقبه را بههدينی و کورمانجیي زيده ترن. د فی دؤخی ده، ناقدیر ل گور هه ژمار و زایه ندی پاشگرين جدا وهر دگرن. فهرقین ژ هه موویان کفشر د پاشگرين ناقدیرين پرهه ژمار و بین به کهه ژمار بین نه بنا فکری ده دیار دبن. ل قان نمونه یان ته ماشه بکه:

دهما ناقدیر به کهه ژمار و بنا فکری به

کورمانجی	بههدينی
کوری ژیر	کوری ژیر
که چا ژیر	کچا ژیر

دهما ناقدیر به کهه ژمار و نه بنا فکری به

کورمانجی	بههدينی
کوره کی ژیر	کوره کی ژیر
که چه که ژیر	کچه کا ژیر

کورمانجی	به هدینی
کورین ژیر	کوریت ژیر
کچین ژیر	کچیت ژیر

وهک تو دبینی، نیشانیین ئیزافه بیی بین کول سه ناقدیرین به کهه ژمار د فرازین به هدینی ده تین زنده کرن، چ نهو ناقدیر بنا فکری یان نه بنا فکری بن، وهک خوه دمینن. لی، نه بنا فکری ناقدیرین به کهه ژمار د ئیزافه بیی ده د فرازین کورمانجی ده نیشانیین جدا ژ وان یین کۆ دچن سه ناقدیرین به کهه ژمار بین بنا فکری هلدیژیره. چ نهو تیوریا کۆ دبیژه کۆکا فورمین ئیزافه بیی بین ناقدیرین پرهه ژمار ((بیت)) و ((یین)) ژ هه مان چا فکانییه نه - ژ ((یین د)) نه - راست به یان شاش به، هه ریهک ژ به هدینی و کورمانجی فورمه کا جهی ژ خوره هلبزار تیه. ته قی کو بکارنا نینا ((یین)) د چاپه مهنی و مه دیایا به هدینان ده زیده ده ژی، هیژ ((بیت)) پاریز ژی هه نه.

تو دبینی کۆ زایه ندا ناقدیری د حالی پرهه ژمار بیی ده دیار نابه. ئانکو، پاشگرین پرهه ژمار بیی ژ مه ره نابیژن کا نهو ناقدیر نیره یان مینیه. ب ته نی ناقدیرا به کهه ژمار یا ته واندی یان یا د ئیزافه بیی ده زایه ندا خوه ئاشکرا ب رینا پاشگرین ته واندنی و ئیزافه بیی کفش دکه. زایه ندکری ناقدیران د به هدینی و کورمانجی ده مزارا پشکا پاشتره.

زایه ند

زایه ند نهو پۆلینکر نه یا کۆ ریزمان بیی ناقدیران و (جینا فان) دکه نیریان می. ژ بلی وان ناقدیرین کۆ مرؤف دکاره هه م ژ بو یین نیر هه م ژ بو یین می، وهک ((دوست))، ((ماموستا))، ((شاگرد)) و هتد، ب کار بینه، زایه ند د کورمانجی ده سیمایه کا فه ره هنگییه. ب گۆت نه کا دی، هه ر ناقدیرهک د کۆکا خوه ده زایه ندکرییه. فورما ناقدیری، پارانیا جاران، زایه ندا وی کفش ناکه. ژ بلی راده رین لیکه ران، وهک ((زانین))، ((خوارن))، ((دیتن)) و هتد. بین کو هه رتم می نه، ناقدیر ب گشتی - نیشانیین نیریانیان مینیا خوه د ته رکیبا خوه ده دیار ناکه. بۆ نمونه، ده نگین /س/، /ی/ و /ق/ بین کو په یقا ((سیف)) پییک تینن هیه چ سیمایین زایه ندی نیشان نادن. لی، ژ بهر سه ده مه کی ژ سه ده مان، قی په یقی زایه ندا می وه رگرتیه.

هه نهک ناقدیر زایه ندا خوه ژ سروشتی وه ردگرن. بۆ نمونه، زایه ندا وان ناقدیرین کۆ گریدایی مرؤفان و گیانه وه رین که دی و مه زن - وهک ده واران و هتد. نه، ل گۆر نیریانیان مینیا وان یا سروشتی تیت زانین. زایه ندا په یقین ((میر))، ((کور)) و ((دیک)) نیره ژ بهر کو خوه دینن فان نا فان د سروشتی ده نیرن. هه روه ها، بین کۆد سروشتی ده می نه، وهک ((ژن))، ((که چ)) و ((میشک))، ژی ره ناقدیرین زایه ند می هاتنه دانین. لی، زایه ندا پارانیا ناقدیران نه ل گۆر

بهنه مایه کی سیسته ماتیکه. په یفا ((زک)) نیره و په یفا ((پشت)) مییه، ته فی کوهه ردوو ژى نافیڼ دوو پارچه بین هه مان له شی نه. په یفا ((با)) نیره و یا ((باهوز)) مییه، ته فی کوهه ردوو ژى نافیڼ هه وایی نه. نه دووره زایه ندرک نین هان د قوناغه کی ژ قوناغین دیروکا زمانى کوردی ده ببنگه ه بوون، لی ټه و نیره ژ مه ره نه ټه و قاس فامبارن.

زایه ندرکنا ناقدیران د به هدینی و کورمانجی ده نه هه رجار وه که هغه. په یقین وهک ((سینگ))، ((قهلم))، ((سهبر)) و ((دهم)) د به هدینی ده نیرن، لی ټه یڼی په یقان د کورمانجی ده می نه. نا فی وى پارچه یا له شی یا کومرو قی نه فسه سی دکه ب به هدینی ((دفن)) ه و زایه ندی وى مییه. نا فی هه مان پارچه یی ب کورمانجی ((پوز)) ه و زایه ندا وى نیره.

جداهی د وان په یقان بین کوژ زمانین ټه ورؤیی هاتنه ده ین کرن ده ژى تین دیتن. بو نمونه، په یقین ((سیسته))، ((کومپوتر)) و قنات ((کانال)) د به هدینی ده نیرن، لی ټه و د کورمانجی ده می نه. هه به کو ده ما به هدینی په یقین بنه رت ټه ورؤیی ل شوونا په یقین عه ره بی دادنن، ټه و زایه ندا په یقین عه ره بی ددن وان. بو نمونه، په یفا ((سیسته)) ل جهی په یفا عه ره بی ((نیزام)) تیت ب کار تانین. چونکی ((نیزام)) ا عه ره بی نیره، ((سیسته)) ژى، ل گور ته خمینی، دبه نیره. لی، ټه ق تیوری ژ بوه موو په یقین بیانی ده رباز نابه. ته فی کو په یقین ((ته له قزیون))، ((ته له فون)) و گه له کین دی د عه ره بی ده نیرن، ټه و د به هدینی و کورمانجی ده، ب گشتی، می نه.

مژارا هه ژمار و زایه ندا ناقدیری د به هدینی و کورمانجی ده د قی خسته ی ده هاتنه به رچا ژ کرن. ناقدیر د به هدینی و کورمانجی ده

			کورمانجی	به هدینی	
ته وانگ	یه ک.	نیر	بناؤ	-î	∅, V ₁ -V ₂ , -î
			نه بناؤ	-î	-î
		می	بناؤ	-ê	-ê
			نه بناؤ	-ê	-ê
	پر.		-a(n)	-a(n)	
	نیزافه	یه ک.	نیر	بناؤ	-ê
نه بناؤ				-ê	-î
می			بناؤ	-a	-a
			نه بناؤ	-a	-e
پر.			-ê(-ên)	-ên	

یەك . = یەكپهژمار

پر . = پرههژمار

بناڤ . = بناڤكړی ((بی)) - ((تهك))

نه بناڤ . = نه بناڤكړی ((ب)) - ((تهك))

تېبینی: ههك كهس باوهر دكن كوزايه ندرنا ناڤدیران د كورمانجیې ده ب یاسایه . یین كوز
دخوازن دیتین ههك ژوان بخوینن بلا تماشه یی خه باتین جه لادته به درخان ، صادق به هادین
نامیدی و كه چا كورد بكن .

لیكهر

هه گهر نه م ل هه ژبكن كورادهر فورما بنگه هی یا لیكهرییه و نهو فورم ب ((.ی(ن))ی
دقه ده ، نه م دكارن هه می فورم یی دی یین لیكهری ژوی چی بكن . بنیره:

ره فاندن (رادهر) ← ره فاند (فورم) ← ره فین (كوك)

بارین (رادهر) ← باری (فورم) ← بار (كوك)

خواستن (رادهر) ← خواست (فورم) ← خواز (كوك)

چوون (رادهر) ← چوو (فورم) ← چ (كوك)

ب گستی ، مرؤڤ فورمی لیكهری د هه ڤوكی كؤ به حسا بوویه رین بوری دكن ده ب كار
تینه و كوكا لیكهری ژ بو دیار كونا بوویه رین كودقه و من یان دی بقه و من دخه بتینه . نه فورمی
لیكهری نه ژی كوكا وی ب سه ری خوه د هه ڤوكان ده ناهین ب كار ئانین ، چونکی ژ بو دیار كونا
هه ڤه ندیا لیكهری ب پارچه یین دی یین هه ڤوكی ڤه هه می جاران پرتكهك ل سه ر لیكهری
تیت زیده كرن . بلا ناڤی وی پرتکی ((لیكهریه ند)) به . ههروه ها ، پرتكین كو ده ما هه ڤوكی
خویا دكن ژی ب سه ر لیكهری ڤه تین به ردان . ل فان نمونه یان تماشه بكه!

۱ . نه ز دی وی ب ره فین - م

۲ . وان باپییری خوه نه . دیت سی بوو . Ø

۳ . نهو د - چ . ه دبستانی

۴ . باران باری - Ø

(نیشاننا Ø دبیره پرتكا ((سفر)) ل سه ر فورمی لیكهری زیده بوویه و نهو ژی ل ڤر لیكهریه ند))
لیكهریه ند (ل . ب) زانیاریان ده ریا ریبی سویره كتا هه ڤوكی یان ئویژه كتا وی دده مه . بو نمونه ،
((یم)) هه ڤوكا ۱ ی ل ژووور دیار دكه كو سویره كتا هه ڤوكی كه سی یه کی و یه كهه ژماره . سفرا
ب سه ر لیكهره ((دیتبوو)) یا هه ڤوكا ۲ ی ڤه دبیره كؤ ئویژه كتا هه ڤوكی كه سی سینییه و

یه‌که‌ه‌ژماره. د قی واری ده، هه‌ه‌ک جداهی نا‌قیه‌را به‌هدینی و کورمانجیی تین دیتن.

		به‌هدینی	کورمانجی
قورم (ل.ب)	1y	-im (ez ketim)	-im
	2y	-î (tu ketî)	-î
	3y	-∅ (ew ket)	-∅
	1p	-în (em ketîn)	-in (em ketin)
	2p	-in (hûn ketin)	-in
	3p	-in (ew ketin)	-in
کوک (ل.ب)	1y	-im (ez dikevim)	-im
	2y	-î (tu dikevî)	-î
	3y	-it/ît/îtin (ew dikevit/dikevît/ dikevîtin)	-e (ew dikeve)
	1p	-în (em dikevîn)	-in (dikevin)
	2p	-in (hûn dikevin)	-in
	3p	-in (ew dikevin)	-in

١، ٢ و ٣ که‌سی یه‌کی، دوئی و سییی نه؛ y = یه‌که‌ه‌ژمار p = پره‌ه‌ژمار.

تو دبینی ئه‌و لیکه‌ره‌ندا کو که‌سی یه‌کی یی پره‌ه‌ژمار ده‌ست‌نیشان دکه و ل سه‌ر قورم و کوکی زنده دبه د به‌هدینی ده ((ین))ه. جداهی دی ژی لیکه‌ره‌ندا ژ بو دیار کرنا که‌سی سییی یی یه‌که‌ه‌ژماره ده‌ما بنگه‌هی لیکه‌ری کوک به.

جداهی ل قی ده‌ری خه‌لاس نابه. ده‌برینا هه‌ه‌ک ده‌مین بوویه‌ران و خه‌به‌ردانا ل سه‌ر وان ژی د به‌هدینی و کورمانجیی ده نه وه‌ک هه‌فن. گا‌فا مرۆڤ بخوازه ل سه‌ر بوویه‌ره‌کا کو ممکنه د پاشه‌روژی ده بقه‌ومه بکه، مرۆڤ ((دی)) پیش لیکه‌ری دادنه. بۆ نمونه:

به‌هدینی: ئەز دی که‌ثم.

کورمانجی: ئەز دی بکه‌ثم.

جداهی به‌هدینی ژ کورمانجیی د قی ته‌رکیبی ده ئه‌وه کو پرتکا ((ب.ا)) یا راه‌یا سوپروکتیف (کوژنوکتیف، ئینشایی) ل گه‌ل لیکه‌ری ناهیت ب کار ناین. به‌هدینی هه‌مان ته‌رکیبی، ئانکو لیکه‌را بی ((ب.ا)) - وه‌ک ((که‌ثم)) - د ده‌برینا بوویه‌ره‌کا کو دی بقه‌ومیا ده ب کار تینه‌ و ((دا)). یه‌کی ل شوونا ((دی)) یی دادنه. بۆ نمونه،

به هدىنى: ئەز دا كەڭم. ئەز دا وان بىنم.
كورمانجى: ئەز دى بىكە تاما. من دى ئەو بدىتانا.

فۆرمەكا دى يا لىكەرى ھەبە كوژ قورمى لىكەرى و پاشگرا ((ى)) پىك دەپت. ئەڭ د
كۆمەكىن دەما بۆرى بىن ب(گاڭا)، ((چاخى))، ((وختى)) و ھتد. دەست پى دكن دە د
به هدىنىي دە ديار دبه. نمونه،

به هدىنى: گاڭا وى ئەز دىتيم، وى خوه قەشارت.

كورمانجى: گاڭا وى ئەز دىتم، وى خوه قەشارت.

ھەمان فۆرما لىكەرى د به هدىنىي دە ژ بۆ دەما بۆرى يا نىزىك تىت ب كار تانين. بنيره:

به هدىنى: وى ئەز بىي دىتيم.

كورمانجى: وى ئەز دىتمه.

((بى)) يا كود ھەڭوكا به هدىنى دە ھەبە مژارا پشكا پاشتره.

بى، يا و بىت د به هدىنىي دە

ئەم دزانن كو ((ى))، ((ا)) و ((بىن)) (يان (بىت / بىد)) نىشانين ئىزافەبى نە. بنيره:

كورى وان

كەچا وان

كورين وان

كوريت وان

ھەگەر ئەم ناڧدىرىن پىشىي راکن، فرازىن ژۆر دى ب ڧى ئاوايى بن:

ئى وان

ئا وان

ئىن وان

ئىت وان

ئەڭ نىشانين ئىزافەبى ب ڧى ئاوايى ل ژوورى كارى ئىزافە كرنى ھەم ژى كارى جىناڧىي دكن.

گەلەك جاران ((ى)) ل پىشىا وانە. ۋەك:

يى وان
يا وان
يىن وان
يىت وان

((ى))، ((ا)) و ((ىت)) د به هدىنىي ده ئركىن دى ژى دكن.

۱. ئەو د ھەقۇكىن كوكۇپولا (لىكەرا بېپەيز) تى دەپە دكەفن پىشيا رەنگدىرى و ھەژمار و زاپەندا سوپژەكتى ديار دكن. بۇنمونه،

ئەو (ى) كورتە ((دەما (ەو) يەكپەژمار و نىر بە))
ئەو (ى) كورتە ((دەما (ەو) يەكپەژمار و مى بە))
ئەو (يى) ت/د كورتە ((دەما (ەو) پىرھەژمار بە))

ئەقۇھەقۇك د كورمانجىي دە بى ((ى))، ((ا)) و ((يى) ت/د)) ن.

۲. ئەو دەما نەژيا دۆمدار ژ دەما نەژيا گشتى جدا دكن و ھەژمار و زاپەندا سوپژەكتى ديار دكن. بۇنمونه،

كەو دقەبت [يان ((كەو دقەبن)) [گشتى؛ ئانكۆ، ئادەتا كەوان قەبىنە)
كەو (ى) دقەبت (دۆمدار؛ ئانكۆ، ئەو - يەكپەژمار و نىر - نەژ دقەبە)
كەو (ى) دقەبت (دۆمدار؛ ئانكۆ، ئەو - يەكپەژمار و مى - نەژ دقەبە)
كەو (ى) (ت) دقەبن (دۆمدار؛ ئانكۆ، ئەو - پىرھەژمار - نەژ دقەبن)

ئەقۇدەما نەژيا دۆمدار د كورمانجىي دە نىنە. لى، بەھدىنى ژى، ەك كورمانجىي، فەرقى ناخە ناقبەرا قان ھەردو و ئاسپەكتىن (جۆرىن) دەما نەژگا قەقۇك نەبىنى يان پىسارىكى بە. بنىرە،

ئەو ناترست [يان ((ەو ناترسن)) [(نە نەژ و نە ھىچ جارى)
ما ئەو دترست/دترسن؟ (نەژيان ھەرچار)

۳. ئەو د ھەقۇكىن كوبە حسا بوپەرا بۆرى يا نىزىك (با تىدايى) دكن دە دكەفن پىشيا لىكەرى و

لى،

كورمانجى: ئەڭ كىتتيا نوو يا منە.

بەھدىنى: ئەڭ كىتتيا نوو يا منە.

ل ھەمبەر ((ھەڭ)) يان ((ھەڭوودو)) يا كورمانجى ((ئىك)) يان ((ئىك وودو)) د بەھدىنىسى دە ھەبە. بىنپەرە،

	كورمانجى	بەھدىنى
1	نەسرین سېنەمى ناپېنە و سېنەم نەسرینى ناپېنە. نەسرین و سېنەم ھەڭوودو ناپېنە.	نەسرین سېنەمى ناپېنە و سېنەم نەسرینى ناپېنە. نەسرین و سېنەم ئىك و دوو ناپېنە.
2	وى سەئەتا خوە ب يا وى گوهارت و وى سەئەتا خوە ب يا وى گوهارت. وان سەئەتین خوە ب ھەڭ گوهارتن. وان سەئەتین خوە پەڭ گوهارتن.	وى سەئەتا خوە ب يا وى گوهارت و وى سەئەتا خوە ب يا وى گوهارت. وان سەئەتیت خوە ب ئىك گوهارتن. وان سەئەتین خوە پىك گوهارتن.
3	ئەو ژ ھەڭ جەپى نەبوونە.	ئەو ژ ئىك جودا نەبوونە.
4	قى پلانى تەڭ نەدن!	قى پلانى ئىك نەدن!
5	ل ھەڭ خستەن.	ل ئىك خستەن.

داچەك

پاشداچەكەين ((دە)) و ((رە))، لى ئە ((قە)) د بەھدىنىسى دە ((دا)) و ((را)) نە. بىنپەرە،

كورمانجى: د سووكى دە، د سووكى رە، ب سووكى قە

بەھدىنى: د سووكى دا، د سووكى را، ب سووكى قە

پاشداچەكا ((رە)) يان ((را)) د بەھدىنىسى دە ل گەل داچەكا ((ژ)) بىي ناهيت. ل شوونا وى، ((بۆ)) -

يەكا بى ((ژ)) تىت ب كار ئانين. بۆمۇونە،

كورمانجى: ئەو كىتتېب ژ تە رەبە: ئەو كىتتېب ژ بۆ تەبە.

بەھدىنى: ئەو كىتتېب بۆ تەبە.

زىدەبى فان جداھىيىن د بابەتتى داچەكان دە ھىچ جوداھىيىن دى د ناڧبەرا بەھدىنى و كورمانجىسى

دە ناھىن دىتن.

ههژمار

ههژمار د بههدینی ده، نه وهک کورمانجیی، ب جارهکی می نه و ب پرتکا ((ئی)) یی تین تهواندن. بۆ نمونه،

بههدینی: چیرۆکا ئیکئی؛ خانیی پینجی؛ سالا ۱۹۸۷ ی
کورمانجی: چیرۆکا یهکی؛ خانیی پینجان، سالا ۱۹۸۷. ان

د گوتنا تاریخی ده، مرۆفههم د بههدینی و همم د کورمانجیی ده قالبی ((ههژماری مههی)) ب کار تینه؛ بۆ نمونه، سییی گولانی، بیستوییهکی ناداری، شهشی ئیلونی و هتد. ئەف ((ئی)) یا کول فی دهری ب سهر ههژماری قه هاتییه زیده کرن نه نیشانا زایهندا نییر یا پهیشه کا وهک ((کورا)) د فرازا ((کوری نازداری)) دهیه. ئەو ((ئی)) نیشانا میینیا ههژمارییه و بنگههی قالبی ((ههژماری مههی)) ب ئیحتیماله کا مهزن ((رۆژا ههژماری ژ مههی))؛ ئانکورۆژا سییی ژ گولانی، رۆژا بیستوییهکی ژ ناداری و هتد. بوویه.

پرتک

پاشپرتکا کورد کورمانجیی ده نینه و د بههدینی ده گهلهک چالاکه ((انی))یه. ئەف پرتک ناڤین یاری و لیستکان ژ ناڤدیران ساز دکه؛ بۆ نمونه،

تهپانی (ژ تهپه (گۆک)) و -ئانی، هیکانی، دامانی، گوستیلانی، پهراکانی (لیستکا کاخهزان)، بۆکسانی، ماتانی، قوچانی، مستانی، ئارمانجانی، تیرانی، کیلانی، بهرشووتکانی، چۆلانی، برانی (برانی) و گهلهکین دی.

نافی وی پرۆسه سا زه و جانندی یا کوپی دوو مالبات کچین خوه بی نهفهقه ل ههقدوو دگوهۆرن و ههکهچک ژ وان دبه بووکا مالباتا دی ل بههدینان (پینک گوهۆرکانی))یه. تهفی کۆ ئەف پهیف ب ((انی))یی دقه ده، پرۆسهس ب خوه جدییه و د رهوشین ئالوز ده مالویرانی ژ ی چی دبه. ههگهر ئەف نه لیستکه کا وهخت ده ریا زکرنی به ژ ی، ئەو ((جانبازییه کا جفاکی))یه.

د فی بابه تی پرتکان ده، پبویسته مرۆفه حسا پاشپرتکا ((یک))ی و کارین وی د بههدینی ده بکه. ئەم دزانن وهزیفه یا سه رهکی یا فی پرتکی ((بچوو ککرن))ه. بۆ نمونه، ((دارک)) داری بچووکه، ((دیوارک)) دیواری بچووکه و هتد. لی، ئەو د بههدینی ده کاری دی ژ ی دکه. ئەو

ژ ی ((ناڤدیر کرنا)) په یقانه. بۆ نمونه، ((بالیفک)) دکاره مهزن و دکاره بچووک ژ ی به. ((ik)) ک. کول داویا په یقییه ئه رکی بچوو ککرنی ناکه. ئەو ب تهنی نیشان دده کو ئەف پهیف ((ناڤدیر))ه. فیجا، په یقین ((کورک))، ((کچک))، ((میرک))، ((ژنک))، ((سینیک))، ((نقینک))، ((که قچک))، ((سه ره قچیرک)) و هتد. نه بچوو ککری نه. گهلهک گرنگه مرۆفه بزانه کۆ

ئېدىيەيىن ل ژۆر يىن گىدايى وەزىفە يىن ((ik)) كى د كورمانجى و بەھدىنىي دە نە ياسايىن رەھانە و دكارن ل ھەردوو ئالبان يىن دىتن.

ھەڧۆكسازى

مەبەست ژ ((ھەڧۆكسازى)) چاوانيا رىزكرنا پارچە يىن ئاخفتنى و گىردان و پەيوەندىيىن ئاقبەرا وان دەيە.

ل قان ھەردوو ھەڧۆكان تەماشە بکە:

بەھدىنى: شقانان ھەسپەك دىت.

كورمانجى: شقانان ھەسپەك دىتن.

پەيڧا كو قان ھەڧۆكان ژ ھەڧچى دكە لىكەرا ((دىتن))ە. د ھەڧۆكا بەھدىنى دە، ((دىت)) ديار دكە كو دەم دەما بۆرىيە و كەسى يان تىشتى ب كىرا ((دىتنى)) قە عەلاقە دار يەكەپە ژمارە و كەسى سىيى (ئانكو، نە ئەز و نە تولى ئەو). قى لىكەرى گىردان ب پەيڧا ((ھەسپەك)) قە ھەيە ژ بەر كو ((ھەسپەك)) ھەم يەكەپە ژمار و ھەم ژى ((كەسى؟)) سىيىيە. د ھەڧۆكا كورمانجى دە، ((دىتن)) خويا دكە كو دەم دەما بۆرىيە و كەسى يان تىشتى ب كىرا ((دىتنى)) قە پەيوەندىدار پرهە ژمارە و كەسى سىيى (ئانكو، نە ئەم و نە ھوون لى ئەو). قىڧا، گىردانا قى لىكەرى ب پەيڧا ((شقانان)) قە يە چونكى ((شقانان)) پرهە ژمارە و كەسى سىيىيە.

ھەگەر ئەم پەيڧا ((شقانان)) ب سوپژەكتا ھەڧۆكى، پەيڧا ((ھەسپەك)) ب ئوپژەكتا ھەڧۆكى و پەيڧا ((دىت)) يان ((دىتن)) ب لىكەرا ھەڧۆكى ب ئاڧىكن، ھىنگى ئەم دىيىن پەيوەندىيا لىكەرى ب پارچە يىن دى يىن ھەڧۆكى قە ب ئاوايەكى زەلالترىدن ناس كرن. د بەھدىنىي دە، لىكەرا ترانستىڧ يا دەما بۆرى دە ھەمى گاڧان تايەتمەندىيىن ئوپژەكتا ھەڧۆكى نىشان ددە؛ لى، د كورمانجىي دە، ھەمان لىكەر د ئەينى دەمى دە پىرانىا جاران سىمايىن سوپژەكتا ھەڧۆكى دىمىنە. ئاوايى بەھدىنى ب ئىستىقرار و بى ئاورتەيە؛ لى، ئاوايى كورمانجى خوەدى ئاورتەيە. تو دكارى زانبار يىن زىدە ترل سەر قى مەسەلەيى د نڧىسارا من ((ئەرگاتىڧى مۇھرا كورمانجىي يە)) (www.nefel.com) دە پەيدا بكى.

فەر قە كا ھەڧۆكسازى يا دى د ئاقبەرا بەھدىنى و كورمانجىي دە دەبرىنا ملكىە تىيە. ل قان ھەڧۆكان مېزە بکە:

بەھدىنى: من سى قەلەم ھەبوون.

كورمانجى: سى قەلەمىن من ھەبوون.

ھەگەر ئەم ديسان تەرمين (سوژەكت (س)), (ئۆژەكت (ۆ)) و (ليکەر (ل)) ل قى دەرى ژى ب كار بينن، ھينگى پارچە بين ھەقۇكىن ھان دى ب قى ئا و ابي بين ناڤ کرن:

بەھدينى: من (س) سى قەلەم (ۆ) ھەبوون (ل)

كورمانجى: سى قەلەمىن من (س) ھەبوون (ل)

و ەك توژى دىبنى، جداھى ل قى دەرى ئەو ە كۆ ليکەرا ((ھەبوون)) ى-يان ((ھەبين)) ى-د بەھدينى دە ترانستىقە لى د كورمانجى دە نە ترانستىقە. ھنەك نمونە بين دى:

بەھدينى: مە مېھقان (ى-ي) يت ھە بين.

تە شۆلەك ھە يە؟

وان خانى نىنە.

كورمانجى: ميقانين مە ھە نە.

كارەكى تە ھە يە؟

خانى وان نىنە / تونە يە.

ھىژايى گوتنىيە كۆ ئەڤ ليکەرا ((ھەبوون)) ى د بەھدينى دە ھەم د دەما بۆرى و ھەم ژى يا نەو دە ب ئۆژەكتا ھەقۇكى قە گرئدايىبە. ب گەلەمبەرى، ليکەرا كورمانجى يا ترانستىف ب تەنى د دەما بۆرى دە خو ە ب ئۆژەكتا ھەقۇكى قە گرى د دە.

ھەقبەر كرنە كا گوڤەرناسى
دناقبەرا گوڤەرىن
بەھدينى و كورمانجى